

ACȚIUNI DIPLOMATICE ROMÂNEȘTI ÎN CONTEXT BALCANIC, DIN ANUL 1919 PÂNĂ ASTĂZI

PROF CRISTIAN VORNICU*

Pentru a înțelege schimbările majore care se petrec astăzi pe plan internațional este nevoie de o bună cunoaștere a trecutului. Acest adevăr este cu atât mai valabil în cazul coordonării deciziilor de politică externă. Cum Peninsula Balcanică reprezintă zona vecină țării noastre, în care interesele statului român sunt deosebit de importante, este firesc ca, în orice moment, diplomația românească să fie bine informată asupra schimbărilor petrecute la sud de Dunăre în perioada modernă și în cea contemporană. Cunoscând bine aceste aspecte, corpul diplomatic român poate să-și îndeplinească misiunea cu cinste, iar istoricul trăiește cu satisfacția îndeplinirii datoriei sale nobile. Deoarece spațiul balcanic a cunoscut transformări profunde în agitatul secol al XX-lea și mai cu seamă în ultimul deceniu și jumătate, am considerat necesară realizarea unui studiu cu privire la implicarea diplomației românești în îndeplinirea obiectivelor de politică externă ale țării noastre între anii 1919-2003. Considerăm că studiul este necesar deoarece la problematica fraților noștri aromâni, tratată în context balcanic, fiind subliniate și o serie de aspecte inedite referitoare la această chestiune.

Politica externă românească a avut, printre obiectivele sale principale întotdeauna realizarea unor relații strânse, pe multiple planuri, cu țările vecine din Balcani. Tocmai de aceea, reprezentanțelor diplomatice ale României care au funcționat în statele aparținând spațiului balcanic li s-a acordat o atenție deosebită. Agenții diplomatice românești au existat în Balcani înainte de obținerea independenței țării noastre, acestea fiind o expresie a situației speciale pe care a avut-o România față de puterea suzerană în acea perioadă. Ele au fost ridicate la nivel de legăție după anul 1878¹. Din acel an, țara noastră avea o reprezentanță diplomatică, la nivel de legăție, la Constantinopol, iar la Belgrad și la Atena existau astfel de misiuni din anul 1879. După ce Bulgaria a devenit stat independent, țara noastră a deschis o reprezentanță diplomatică la nivel de legăție și la Sofia, în anul 1909.

Ministerul Afacerilor Străine al României dispunea de oameni politici de frunte și de un corp diplomatic bine pregătit, iar dintre cei care au activat pe tărâmul atât de pasionant al politicii noastre externe, la cumpăna secolelor al XIX-lea

---

* Colegiul Tehnic Grivița București.

1. Lucrarea colectivă *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. II, apărută la Editura Politică, în anul 1967, la București, conține o serie de amănunte cu privire la acest aspect, la paginile 63-100; 134-154; 256-283 și 325-339.

și al XX-lea îi amintim pe Ion N. Papiniu, Nicolae Mișu, Constantin Diamandy și Constantin Esarcu. Corpul diplomatic român s-a implicat deosebit de mult în rezolvarea problemelor balcanice din acea perioadă iar exemplul cel mai la îndemână pentru ilustrarea acestui aspect de politică românească a anilor respectivi este cel al diplomatului Nicolae Mișu. Acesta, a susținut la Londra, în anul 1913, rezolvarea "*chestiunii albaneze*", în privința trasării granițelor noului stat balcanic independent, folosind, în acest sens. un studiu foarte bine documentat, realizat de un alt mare diplomat român al acelei perioade, L. N. Papiniu². Sfârșitul celui de-al doilea război balcanic a dat din nou posibilitatea diplomației române să se afirme în rezolvarea unor chestiuni de politică externă importante nu numai pentru țara noastră sau pentru zona Balcanilor, ci și pentru întregul continent european. Stabilirea conținutului tratatului de pace de la București, din anul 1913, prin implicarea decisivă a diplomaților noștri, reprezintă un exemplu edificator.

Sfârșitul primului război mondial avea să aducă o serie de schimbări majore pe harta politică a Peninsulei Balcanice. După *Marele Război* existau, la sud de Dunăre, entități statale noi, precum Regatul sârbilor, croaților și slovenilor și Republica Turcia, ultima fiind constituită pe ruinele fostului imperiu otoman, în anul 1923. Celelalte state balcanice, care nici ele nu erau independente de prea multă vreme (cu excepția Greciei) erau Bulgaria și Albania. La nord de spațiul balcanic, România își întregise teritoriul, devenind cel mai mare stat din această zonă. După realizarea Marii Uniri, țara noastră a acționat, în politica sa externă, în direcția respectării prevederilor tratatelor de pace încheiate la sfârșitul primului război mondial menținerii păcii și a bunelor relații cu toți vecinii. Pentru realizarea acestor obiective de politică externă, România Mare a beneficiat de un corp diplomatic de înaltă pregătire. Dintre slujitorii politicii externe românești interbelice trebuie să-i amintim pe Nicolae Titulescu, dr. Ion N. Cantacuzino, Take Ionescu, Vasile Stoica, Ion Pangal, Simion Mândrescu, Raoul Bossy, Frederic Nanu, Scadat Grigoriu, Victor Cădere și pe Alexandru Cretzianu.

Aspecte ale activității diplomației românești în timpul desfășurării Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920). Problemele trasării frontierelor țării noastre cu vecinii balcanici și apărării granițelor României Mari

Conducătorul delegației României la acest eveniment major al istoriei mondiale a fost Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri al țării noastre.

Remarcabilul om politic a prezentat, în ședința din 1 februarie 1919 a Conferinței de Pace, un memoriu care cuprindea revendicările teritoriale ale României. Între acestea se găsea și cea referitoare la Banatul Timișoarei, o zonă de aproximativ 28 000 km², în susținerea căreia s-au folosit argumente geografice,

---

². Cristian Vornicu, *Acțiunile albanezilor din România pentru recunoașterea și întărirea independenței Albaniei*, în "Albanezul", nr. 3 (1993), p.3.

etnice, istorice și economice³ Trasarea graniței dintre cele două state, România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven, a generat o serie de discuții, mai ales după ce comitetul aliat de experți a propus, la data de 28 februarie 1919, ca linie de frontieră calea ferată Timișoara-Baziaș. Atât delegații români cât și cei sârbi la Conferința de Pace nu au admis graniță, iar într-o ședință, desfășurată la data 22 februarie 1919, Ion I. C. Brătianu a expus punctul de vedere al României în această privință. Delegația României a revendicat întregul Banat, pe baza convenției încheiate la data de 4 august 1916 cu Antanta și a drepturilor istorice ale poporului român asupra acestui teritoriu. Până la urmă, la 11 și 13 iunie 1919, delegației României la Conferința de Pace de la Paris i s-a comunicat hotărârea Consiliului Suprem privind frontiera dintre România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Totuși, problema trasării frontierei de sud-vest a țării noastre a preocupat în continuare diplomația românească. Take Ionescu a reușit să stabilească, în aceeași perioadă, o înțelegere cu Nikola Pasici, primul delegat sârb la Conferința Păcii, relativă la trasarea frontierei, dar cum diplomatul român nu avea atunci calitatea oficială de a trata și de a încheia acorduri, a propus stabilirea unui arbitraj. Pasici a admis o linie de frontieră cu o rază de circa 30 km în jurul Belgradului, dar acest acord nu a putut fi luat în considerare căci Consiliul Suprem admisesse frontiera Banatului în ședința sa din data de 21 iulie 1919. După demisia lui Ion I. C. Brătianu, care părăsise Conferința de Pace, noul conducător al delegației țării noastre la acest eveniment important de la Paris, Alexandru Vaida-Voevod, a încercat să obțină o revizuire a frontierei Banatului, fixată de Consiliul Suprem și inserată în tratat, dar această dorință nu a putut fi îndeplinită. În aceste condiții, partea de vest a Banatului a fost atribuită Regatului Sârbo-Croato-Sloven.

În ceea ce privește trasarea frontierei cu statul bulgar, aceasta nu a necesitat prea multe discuții, deoarece Bulgaria, care fusese învinsă în primul război mondial, a fost nevoită să accepte, prin tratatul de la Neuilly, de la data de 27 noiembrie 1919, că granița sa cu România era cea stabilită prin tratatul de la 10 august 1913, ceea ce a făcut ca regiunea Cadrilaterului să rămână în componența României.

Perioada interbelică a fost cea în care diplomația românească a trebuit să se implice în cotracararea politicii revizioniste a unor state, care urmăreau să schimbe frontierele trasate în Europa la sfârșitul primului război mondial. Pentru apărarea granițelor existente, România a acționat în vederea realizării unor alianțe puternice atât cu Franța și Anglia, cât și cu țările vecine interesate în menținerea pe continentul european a statu-quo-ului teritorial. Trecând peste unele probleme de până atunci și având în vedere amenințarea pe care o reprezenta Ungaria la adresa lor, România, Regatul Sârbo-Croato-Sloven și Cehoslovacia au constituit o alianță regională, Mica Înțelegere. În realizarea acesteia, rolul hotărâtor l-a avut Take Ionescu, eminent om politic, care și-a dat seama de

---

3. Romulus Seișanu, *Principiul naționalităților*, Editura Albatros, București, 1996, p.313

faptul că România, legată pe diferite planuri de spațiul balcanic, avea nevoie de relații bune cu statele de la sud de Dunăre și tocmai de aceea a acționat ca țara noastră și Regatul Sârbo-Croato-Sloven să fie aliate, mai ales că Ungaria, prin ambițiile sale revizioniste, reprezenta o amenințare pentru amândouă și pentru pacea europeană. Astfel s-a ajuns, la data de 7 iunie 1921, la Belgrad, la semnarea Convenției de alianță defensivă dintre România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Împreună cu Cehoslovacia, ele au făcut parte din Mica Înțelegere, alianță menită să apere pacea și granițele stabilite prin tratatele de pace semnate în anii 1919-1920.

Tot în anul 1921, România și-a îmbunătățit relațiile și cu Grecia, acțiune de politică externă posibilă datorită alianțelor matrimoniale. La data de 27 februarie 1921, principesa Elisabeta a României s-a căsătorit cu diadohul Greciei, George (viitorul rege George al II-lea), iar la 10 martie 1921 prințul Carol se cununa cu principesa Elena a Greciei⁴.

La sfârșitul anului 1922, în Grecia, situația s-a tensionat, după ce armata sa a suferit o adevărată catastrofă militară în Asia Mică, în fața trupelor turcești. Familia regală elenă a trebuit să se refugieze în Italia. Diplomații români aflați la post în capitala Italiei au fost contactați de membrii familiei regale a Greciei, care cunoșteau foarte bine cât de multă atenție acorda România, în politica sa externă, problemelor balcanice și a cărei influență în această zbuciumată regiune europeană era evidentă. Principesa Elena a Greciei a rugat membrii corpului diplomatic român de la Roma să facă demersuri pe lângă guvernul de la București pentru ca acesta să intervină în scopul salvării unchiului ei, principele Andrei, arestat și dat în judecată de revoluționari⁵. Se poate afirma, fără teama de a greși, că salvarea acestuia a fost posibilă nu numai datorită intervenției guvernului britanic, ci și datorită demersurilor guvernului român, realizate în urma solicitării amintite mai sus.

România s-a străduit să aibă relații bune și cu celelalte state balcanice. La data de 13 octombrie 1920, s-au restabilit relațiile diplomatice dintre țara noastră și Bulgaria, la nivel de legație. Cu Albania, aflată în timpul primei conflagrații mondiale sub ocupația armatelor străine și care traversa, după anul 1919, o situație politică dificilă, România a restabilit legăturile diplomatice, la nivel de legație, la data de 7 noiembrie 1924. Sediul misiunii noastre diplomatice din Turcia a fost redeschis la data de 20 iulie 1922, Regatul României având, după anul 1923, relații deosebit de bune cu republica fondată de Mustafa Kemal. Având relații diplomatice restabilite cu toate statele balcanice și promovând o politică de pace și de bună înțelegere, România spera să contribuie decisiv la depășirea tuturor dificultăților și la instaurarea unui climat de înțelegere și de colaborare între toate țările acestei regiuni.

4. Zezi și Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică*, Editura Humanitas, București, 1993, vol. 1, p. 51

5. *Ibidem*, p.77

Diplomația românească și problema relațiilor cu țările balcanice în deceniul al treilea al secolului al XX-lea

Anii '20 ai secolului trecut au reprezentat o perioadă în care au existat atât deschideri, cât și limite în colaborarea dintre țările balcanice. România a încercat, prin activitatea specifică a diplomaților noștri acreditați la Sofia, să aibă relații bune cu Bulgaria. Din păcate însă, după 1923, responsabilii politicii externe bulgare au fost rezervați în problema colaborării regionale. Bulgarii căutau să nu se angajeze în alianțe care ar fi putut periclita ipoteticele succese pe calea "revizionismului pașnic" în efortul lor de eludare a aplicării clauzelor tratatului de pace de la Neuilly⁶. Notele și rapoartele diplomatice ale reprezentantului nostru la Sofia subliniau că, în Bulgaria, ralierea țării la ideea unei viitoare alianțe balcanice era condiționată, din ce în ce mai mult de satisfacerea unor pretenții revizioniste. Totuși, așa după cum rezultă și din corespondența diplomatică purtată cu reprezentanții noștri de la Atena, Belgrad și de la Istanbul⁷, Grecia, Iugoslavia și Turcia erau favorabile stabilirii unui climat de înțelegere și de bună vecinătate cu Bulgaria, condiția pe care aceasta trebuia să o respecte fiind cea de menținere a statu-quo-ului teritorial. În privința altei țări balcanice, Albania, trebuie făcută precizarea că o apropiere a acesteia de poziția României, Iugoslaviei și Greciei, de realizare a unui climat de înțelegere în această zonă, era greu de îndeplinit, deoarece, după anul 1925, statul sârbesc intrase în sfera de influență a Italiei mussolinienne.

Implicarea diplomaților români în crearea unui climat de înțelegere în Balcani a fost de o importanță deosebită și poate fi ilustrată cu exemple edificatoare. În acest sens trebuie amintite eforturile depuse de marele om politic român I. Gh. Duca, la Conferința de la Sinaia, din anul 1923, pentru realizarea unei apropieri și mai puternice între statele balcanice. Diplomația românească a făcut eforturi deosebite pentru a aplană incidentul armat greco-bulgar din octombrie 1925 și și-a adus contribuția la încheierea pactului de arbitraj româno-elen din martie 1928.

În acest context, unele țări din zonă, între care și România, erau conștiente de necesitatea constituirii, în cel mai scurt timp posibil, a unei alianțe balcanice, mai ales că Franța și Anglia încercau să se implice în acest sens, potrivit intereselor lor. În anul 1925, guvernul britanic lansase ideea încheierii unui pact balcanic, în care Anglia să fie principalul garant al integrității teritoriale și securității statelor respective, propunere venită după ce Franța începuse să se implice tot mai mult în această zonă est-europeană⁸. În același an 1925, ministrul de ex-

6. Constantin Iordan, *Deschiderile și limitele colaborării interbalcanice (1920-1930)*, în "Cercetări de istorie și civilizație sud-est europeană", vol. V, București, 1989, p.221

7. Problema realizării unui climat de pace și de înțelegere între toate statele balcanice poate fi cercetată pe larg în *Arhivele Ministerului Afacerilor Externe*, în fondul Înțelegerea Balcanică și în cele cu privire la relațiile bilaterale cu statele de la sud de Dunăre.

8. Valentin Lipatti, *Război și pace în Balcani*, Editura Fundației România de Măine, București, 1994, p. 21.

terne român I. Gh. Duca arăta, după primirea unei telegrame date la 1 august 1925, trimisă de la legația noastră de la Paris⁹, că la București se adoptase o politică de expectativă față de ideea engleză a pactului balcanic. Această atitudine a României se impunea cu atât mai mult cu cât Iugoslavia, Bulgaria și Albania, din diferite motive, se opuneau proiectului britanic, doar Grecia susținându-l.

Totuși, ideea unui pact regional în Balcani începea să prindă contur în conștiința unor politicieni din această zbuciumată zonă a Europei. Amintim propunerea guvernului bulgar Tănkov, din anul 1924, vizând apropierea de celelalte țări din regiune în cadrul unei alianțe îndreptate împotriva URSS și cerând, în schimb, dreptul pentru Bulgaria de a se înarma. Proiectul a fost respins de România și de Regatul Sârbo-Croato-Sloven ca fiind inoportun și contrar spiritului și prevederilor tratatelor. De fapt, Bulgaria căuta orice motiv pentru a i se permite să se reînarmeze, astfel încât să fie pregătită, dacă situația i-ar fi dat posibilitatea, să-și realizeze pretențiile revizioniste.

O altă inițiativă de apropiere a țărilor din regiune a reprezentat-o dialogul diplomatic româno-greco-iugoslav, din anul 1925, în vederea încheierii unei alianțe tripartite, prin care să fie apărate tratatele existente și să se respecte integritatea, independența și suveranitatea națională a fiecărui stat. Tot în anul 1925, reprezentanții celor șase state sud-est europene au participat la o conferință, la Istanbul, unde au fost analizate problemele păcii și securității în zona balcanică, iar propunerea realizării unui pact regional era reluată de guvernul turc în anul 1926. Dar o alianță balcanică nu s-a putut realiza în anii '20 din cauza contradicțiilor care mai persistau între țările acestei zone, precum chestiunea minorităților și cea a litigiilor lor teritoriale. Trecând peste aceste aspecte, România a acordat în continuare o importanță deosebită colaborării cu toate statele balcanice pe multiple planuri. Dintre numeroasele legături realizate pe plan economic amintim faptul că subsansamblele pentru podul de peste Sava au fost construite la Uzinele Reșița și au fost transportate în Regatul Sârbo-Croato-Sloven cu un tren compus din 32 de vagoane, tren care a trecut frontiera în țara vecină la data de 27 februarie 1920¹⁰. Dar Legația română din Belgrad a contribuit nu numai la dezvoltarea legăturilor economice dintre România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven, ci și a celor culturale. Astfel, Teatrul Național din Craiova a putut efectua un turneu în țara vecină în anul 1927¹¹, iar atașatul român de presă din capitala iugoslavă a trimis o notă, la data de 19 februarie 1928, prin care îl informa pe directorul presei, din Ministerul Afacerilor Străine de la București, că avusese loc, cu o zi înainte, în aula mare a Universității din Belgrad, o conferință a scriitoarei iugoslave Draga Ilici, consacrată scriitoarei române de limbă franceză Elena

9. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va menționa Arhiva M.A.E.), fond Înțelegerea Balcanică, vol. nr. 1, f.32.

10. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. nr. 88(1920), f.6.

11. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naționale (în continuare, MPN)-Propagandă, dos. nr. 64(1927), f.1.

Văcărescu¹². Tot pentru a ilustra bogata activitate a diplomaților români în vederea îndeplinirii importantului obiectiv de politică externă al țării noastre, de colaborare și bună înțelegere cu toate statele din Peninsula Balcanică, trebuie amintit și raportul atașatului de presă de la Belgrad, Eugen Atanasiu, data 22 februarie 1928, în care cerea decorarea unor ziariști iugoslavi care au publicat articole laudative la adresa României, precum Milorad Radovanovici, de la "Politika", Vu-kașin Anghelovici, de la agenția AVALA, Branislav Denici și Branko Iovanovici, de la ziarul "Novosti" din Zagreb și Victor Schweiger, de la "Slovenec"¹³. Semnificativ este și faptul că, la data de 29 martie 1929, atașatul de presă al legației noastre de la Belgrad, Vasile Știrbu, trimitea o adresă din partea consulatului român de la Zagreb, prin care se cereau o dare de seamă asupra situației politice, economice și culturale din România, precum și câteve bucăți muzicale românești. Consulatul României de acolo a solicitat acestea deoarece urma să se realizeze o emisiune consacrată țării noastre la postul de radio Zagreb¹⁴.

Aspecte ale activității diplomatiei românești, în context balcanic, în anii '30

Anii '30 au scos în evidență necesitatea realizării unei alianțe balcanice. Încă din anii 1930-1933, s-au intensificat eforturile depuse în acest sens, fiind organizate mai multe conferințe, la care au participat delegații din mai multe țări balcanice. Prima dintre acestea s-a desfășurat la Atena, în luna octombrie 1930, iar țara noastră a participat cu o delegație formată din 29 de persoane. Cea de-a doua conferință balcanică, desfășurată în octombrie 1931, s-a ținut la Ankara, a treia, în octombrie 1932, la București. Diplomații români au făcut eforturi pentru a se depăși diferitele chestiuni litigioase dintre statele balcanice. Ministrul român la Sofia comunica la București, într-o telegramă datată 7 octombrie 1932, că era necesar ca la conferința din capitala României, din octombrie 1932, delegația noastră să mijlocească discuțiile dintre bulgari și greci și dintre bulgari și sârbi, pentru depășirea neînțelegerilor dintre țările lor¹⁵ în cadrul acestor conferințe, cât și în cea desfășurată în luna noiembrie 1933 la Salonic, s-a putut observa că, în ciuda unor neînțelegeri care mai persistau între unele state din regiune, România, Grecia, Iugoslavia și Turcia s-au pronunțat pentru constituirea unei alianțe balcanice, în timp ce Bulgaria și Albania s-au distanțat de această inițiativă.

Politica externă românească din prima jumătate a anilor '30 a fost dominată de personalitatea marelui nostru om politic, Nicolae Titulescu. Susținut de un corp diplomatic pe măsură, Titulescu a reușit să își aducă o contribuție decisivă la semnarea, la data de 9 februarie 1934, la Atena, a Pactului Antantei Balcanice,

12. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond MPN-Informații, dos. nr. 67(1928), f.32.

13. *Ibidem*, f. 61

14. *Ibidem*, f. 93 verso

15. Arhiva MAE, fond Înțelegerea Balcanică, vol. nr. 12, f.40.

alianță formată din România, Grecia, Iugoslavia și Turcia. Cu toate că Albania și Bulgaria nu au făcut parte din această alianță, deși ușa aderării lor rămânea deschisă, merită să precizăm că mai ales datorită eforturilor marelui nostru diplomat, Grecia și Turcia au lăsat la o parte neînțelegerile din trecut, au acționat în vederea îmbunătățirii relațiilor bilaterale și au intrat împreună într-o alianță menită a asigura pacea și statu-quo-ul teritorial în Peninsula Balcanică. Deoarece despre înțelegerea Balcanică s-a scris foarte mult¹⁶, am considerat necesar să prezentăm alte aspecte mai puțin cunoscute referitoare la eforturile diplomației românești depuse pentru îmbunătățirea relațiilor țării noastre cu Bulgaria și cu Albania, țări care nu intraseră în componența alianței recent constituite. Acest obiectiv de politică externă românească s-a menținut, chiar dacă, la 29 august 1936, ministrul afacerilor străine, Nicolae Titulescu, fusese înlocuit. Politică externă românească a rămas neschimbată și în perioada următoare, indiferent că ministru al afacerilor străine a fost Victor Antonescu sau Grigore Gafencu. În Arhivele Naționale Istorice Centrale am descoperit, în fondul Ministerului Propagandei Naționale, o serie de documente care prezintă aspecte mai puțin cunoscute referitoare la relațiile culturale româno-bulgare din anii '30, semnificative în privința eforturilor depuse de diplomații noștri în vederea îmbunătățirii legăturilor dintre țara noastră și vecinul de la sud de Dunăre. Ministrul român la Sofia, Vasile Stoica, în raportul diplomatic nr. 4038, din 18 decembrie 1933, trimis Ministerului Afacerilor Străine de la București, arăta că a reușit să ridice în capitala bulgară, prin eforturi proprii și fără a greva bugetul statului, clădirea cu patru etaje a Institutului Român, în care urmau să se desfășoare activități culturale și să funcționeze o școală pentru copiii românilor care erau cetățeni ai statului vecin. Tot diplomatul român a acționat pentru înființarea unei biblioteci istorice și a unei filologice în cadrul acestui institut, precum și pentru instalarea unui lector de limba română la Universitatea din Sofia¹⁷. O altă acțiune diplomatică ce atrage atenția este cea a consulului român de la Rusciuk, care îl informa, prin nota nr. 408, din 15 mai 1939, pe ministrul plenipotențiar de la Sofia, Eugen Filotti, despre vizita efectuată în România de mitropolitul Mihail al Rusciukului¹⁸, căruia consulatul nostru din orașul respectiv i-a acordat cu promptitudine viza, de intrare în România, ca un semn că țara noastră dorea să aibă relații din ce în ce mai bune cu țara vecină. Tot la sfârșitul anilor '30, la reprezentanța diplomatică de la Sofia a activat și consilierul economic Corneliu D. Băcescu. Acesta a împărțit la diferite personalități bulgare, în anul 1939, aproximativ 30 de exemplare din revista "La Roumanie", care cuprindea articolul lui Nicolae Roșu, "En honneur de l'amitie avec la Bulgarie"¹⁹.

16. Vezi, între altele, lucrările lui Cristian Popișteanu, *România și Antanta Balcanică*, Editura Politică, București, 1968 și Eliza Campus, *Înțelegerea Balcanică*, Editura Academiei, București, 1972.

17. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. I/20, f.156.

18. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond J1PN-Propagandă, dos. nr.1557(1935), ff. 1-3

19. Ibid., dos. nr 2259(1938-1939), ff. 142-143. Vezi și Cristian Vornicu, *Contribuții la istoricul relațiilor culturale româno-bulgare în perioada 1935-1939*, în "Luceafărul bulgar", an III, nr. 12(30) /1992 și an IV, nr. 1 (31) /1993

România a căutat să aibă relații bune și cu statul albanez, mai ales că țara noastră a contribuit decisiv la nașterea și la consolidarea Albaniei. Restabilirea relațiilor diplomatice cu statul sâqpetar, după primul război mondial, a fost realizată la insistențele ministrului I. Gh. Duca. Între anii 1925 și 1939, miniștrii plenipotențieri ai României la Tirana au fost diplomați sau oameni de cultură și de știință de frunte, precum Simion Mândrescu, Ion Trandafirescu, Vasile Stoica, Alexandru Buzdugan, Gheorghe Aurelian, Nicolae Lahovary și Ion Condurachi. Pe lângă Legația Regală a României de la Tirana, în Albania mai funcționau și consulate românești, la Sarande, Durres și la Korya. Dintre toți diplomații care au activat la Tirana, trebuie menționat în mod special Vasile Stoica, ministru al României în capitala albaneză între anii 1930 și 1932. Acesta s-a aflat permanent în legătură cu întreaga comunitate a românilor din Albania²⁰, a acționat pentru trimiterea de tineri albanezi și aromâni, la studii în România, la școlile normale, de agricultură, la diferite facultăți, printre care se găseau și cele de teologie²¹. Se cunoaște astăzi faptul că lui Nicolae Iorga, în semn de recunoștință, statul albanez i-a dăruit un teren la Sarande, unde va fi ridicată clădirea Institutului Român din Albania, dar nu s-a știut până acum cum s-a ajuns la acordarea acestui teren marelui savant român. Cercetarea fondului personal de documente Vasile Stoica ne-a oferit posibilitatea să aflăm amănunte în acest sens. Marele nostru diplomat Vasile Stoica a avut relații privilegiate cu oamenii politici din Albania și a acționat pentru întărirea legăturilor dintre cele două state și pentru îmbunătățirea situației materiale și spirituale a fraților noștri aromâni de acolo. I-a determinat și pe reprezentanții cei mai de seamă ai statului sâqpetar să acționeze în același sens, astfel că regele Zogu I și guvernul său au dorit să-și arate recunoștința față de marele istoric Nicolae Iorga pentru sprijinul dat, prin lucrările sale, poporului albanez. Cel care a ales locul de la Sarande a fost ministrul Vasile Stoica, acesta călătorind de-a lungul întregului litoral albanez pentru a alege terenul cel mai bun și cu împrejurimile cele mai frumoase, fiind convins că savantul va da ordin ca acolo să se construiască un institut românesc, avanpost al civilizației și vieții noastre cultural-științifice la sud de Dunăre²². Pe plan politic, Vasile Stoica era recunoscut pentru competența sa în problemele Europei de sud-est, fiind una dintre personalitățile cele mai bine informate în acest domeniu. Remarcabilă a fost și maniera în care acest talentat diplomat a menținut legătura cu fruntașii aromânilor din Albania. Unul dintre aceștia, Nicolae Balamace, îl informa pe Vasile Stoica, periodic, despre culisele mutațiilor survenite în agitata viață politică albaneză. Astfel, trimisul extraordinar și ministrul plenipotențiar al României la Tirana putea trimite interesante note și rapoarte diplomatice la București, prin care se puteau lua, în deplină cunoștință de cauză, decizii corecte de po-

20. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. 1/47, f. 126

21. *Ibidem*, ff. 127-132. În legătură cu această chestiune, autorul articolului de față a realizat un studiu mai amplu intitulat *Acțiunile lui Vasile Stoica în vederea întăririi prieteniei româno-albaneze*, care urmează a fi editat în cadrul unei publicații destinate comunității albaneze.

22. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. I/9, ff. 73-74

litică. externă pentru regiunea balcanică, astfel încât interesele României să fie îndeplinite. Dăm un singur exemplu în acest sens. La 26 aprilie 1931, Nicolae Balamace îi scria lui Vasile Stoica nu numai despre sănătatea regelui Zogu I, ci și despre acțiunile grupărilor catolică, mahomedană și a beyilor locali de a impune o persoană favorabilă lor la conducerea țării²³.

Sfârșitul anilor '30 a adus norii negri ai războiului pe cerul Europei. În aceste condiții, după ocuparea Cehoslovaciei, Mica Înțelegere nu a mai putut exista, astfel că singura alianță regională care își mai continua activitatea era Înțelegerea Balcanică. România, Grecia și Turcia, prin acțiunile diplomatice întreprinse de ministrul de externe Grigore Gafencu, de premierul grec Metaxas și de ministrul de externe turc Saracioglu, doreau crearea unui bloc balcanic din care să facă parte, pe lângă statele din Înțelegerea Balcanică, și cealaltă țară din această zonă, Bulgaria²⁴. Dar ultima sesiune a Consiliului Permanent al Înțelegerii Balcanice, desfășurată între 2 și 4 februarie 1940 la Belgrad, a scos în evidență faptul că membrii ei erau divizați, Turcia și Iugoslavia solicitând României concesii față de revendicările teritoriale bulgare și ungare la adresa țării noastre. După 6 ani, Înțelegerea Balcanică își înceta activitatea. Războiul făcea ravagii pe bătrânul continent...

Consecințele crizelor dintre anii 1939 și 1945 asupra activității diplomației românești în Peninsula Balcanică

Anii 1939-1945 au provocat numeroase greutăți țărilor balcanice. La data de 7 aprilie 1939, Albania a fost ocupată de trupele Italiei fasciste în aceste condiții, Legația Regală a României a fost nevoită să-și înceteze activitatea, fiind transformată în consulat general la data de 15 aprilie 1939.

Relațiile româno-bulgare s-au răcit și ele foarte mult. Țara noastră, izolată pe plan internațional în 1940, a fost nevoită să cedeze Bulgariei Cadrilaterul la 7 septembrie. Pe tot parcursul desfășurării războiului, a continuat să funcționeze, la Sofia, Legația României, dar activitatea ei a fost mai puțin intensă decât în perioada anterioară, aceasta fiind influențată atât de noua situație creată în relațiile dintre cele două țări, cât și de războiul mondial.

Atacarea și ocuparea Iugoslaviei de către germani și de către aliații lor a făcut ca, la data de 13 mai 1941, Legația României de la Belgrad să-și înceteze activitatea. Situația avea să se repete în cazul reprezentanței noastre diplomatice de la Atena. Ocuparea Greciei de către trupele italiene și germane a dus la întreruperea relațiilor diplomatice dintre România și Grecia, la data de 24 iunie 1941.

După ce mai bine de un an și nouă luni reprezentanțele diplomatice ale României și Turciei au funcționat la nivel de ambasadă, la 23 septembrie 1940

23. *Ibidem*, dos. nr. H/15, f. 19. Vezi și Cristian Vornicu, *Aspecte ale activității lui Vasile Stoica la Legația României de la Tirana*, în "Albanezul", an IV, nr. 12(41), decembrie 1996, p.3

24. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. I/73, ff. 5: 17-19

au fost transformate din nou în legații. Turcia fiind neutră, Ankara a devenit un important punct diplomatic pe harta lumii, iar activitatea diplomaților români acreditați acolo s-a intensificat. Dacă în 1939 reprezentantul nostru diplomatic la Ankara era Vasile Stoica în perioada discuțiilor cu Aliații, dintre septembrie 1943 și martie 1944, la post se găsea un alt talentat diplomat, Alexandru Cretzianu. În legătură cu activitatea sa diplomatică a lui Alexandru Cretzianu pentru ajungerea la o înțelegere cu Aliații s-a scris foarte mult; mai ales în anii de după 1989. Activitatea lui Vasile Stoica este mai puțin cunoscută. Tocmai de aceea dorim să prezentăm cititorilor faptul că, la data de 15 iunie 1939 la Istanbul, Vasile Stoica s-a întâlnit cu regele Zogu al Albaniei, cel care fusese detronat de italieni, în aprilie 1939, și care fusese nevoit să se refugieze, mai întâi, în Turcia. Diplomatul nostru a discutat cu regele Zogu, timp de o oră și jumătate, iar conținutul convorbirii îl cunoaștem dintr-o notă pe care Vasile Stoica a înmănat-o personal ministrului de externe, Grigore Gafencu, la data de 20 iunie 1939. În cadrul discuțiilor nu s-a abordat numai problema albaneză, ci și situația generală din Balcani. Diplomatul român îl informa pe Grigore Gafencu despre faptul că Zogu, în drumul său spre Franța și Anglia, vroia să treacă și prin București²⁵, unde dorea să discute cu regele Carol al II-lea și cu alți oameni politici români. Acest lucru dovedea, încă o dată, importanța pe care țările balcanice o acordau României.

Diplomația românească și problema relațiilor cu statele balcanice în timpul regimului comunist (1945-1989)

După al doilea război mondial, în România, Albania, Bulgaria și în Iugoslavia s-au instaurat regimuri comuniste, în timp ce Turcia și Grecia au rămas în sfera de influență a puterilor occidentale. Divizarea Peninsulei Balcanice între cele două blocuri politico-militare opuse și existența unei țări nealiniată, Iugoslavia, au influențat negativ relațiile dintre statele de la sud de Dunăre. Totuși, problemele teritoriale și cele cu privire la minorități nu au mai constituit o sursă de conflict deschis, în condițiile "războiului rece" dintre cele două blocuri politice și militare.

La data de 24 ianuarie 1945, România a restabilit relațiile diplomatice cu Iugoslavia. Reprezentanțele diplomatice ale celor două țări au fost ridicate la nivel de ambasadă la data de 1 martie 1946. La aceeași dată, legațiile României și Turciei au fost ridicate la nivel de ambasadă. Cu Albania, relațiile au fost restabilite, la nivel delegație, la 17 martie 1948, iar reprezentanțele diplomatice au fost ridicate la nivel de ambasadă la data de 20 iunie 1954. Cu Grecia, relațiile diplomatice au fost reluate abia la data de 25 august 1956.

Chiar dacă statele balcanice făceau parte din două sisteme social-politice opuse, iar tensiunile nu au lipsit, totuși eforturi pentru îmbunătățirea relațiilor din-

25. *Ibidem*, dos. nr. 1170, ff. 33-39. Vezi și Cristian Vornicu, *Aspecte ale politicii Italiei față de Albania în perioada interbelică*, în "Anuar Albanezul-402" pp. 83-86.

tre ele au existat. Dar divizarea Peninsulei Balcanice în două blocuri opuse se poate observa și din diferite acțiuni desfășurate pe tărâm diplomatic până în anul 1989. De exemplu, propunerea guvernului român, de la 29 decembrie 1957, de realizare a colaborării dintre țările balcanice în vederea denuclearizării peninsulei, a fost primită pozitiv de Albania, Bulgaria și Iugoslavia, în timp ce Grecia și Turcia au reacționat negativ. Nu avem intenția să discutăm dacă o asemenea propunere a venit din partea executivului român sau dacă a fost prezentată din ordinul Moscovei, care vroia să prezinte politica statelor comuniste est-europene ca fiind una pașnică, ci dorim să evidențiem prăpastia care apăruse între statele de la sud de Dunăre și faptul că diplomația din fiecare țară din regiune acționa potrivit intereselor blocurilor cărora le aparținea.

Totuși, cu trecerea anilor, situația s-a mai detensionat, astfel că s-au putut iniția acțiuni comune în diferite domenii. Diplomația românească și-a putut dovedi măiestria cu prilejul încheierii numeroaselor tratate și convenții cu toate statele balcanice²⁶. Așa a fost posibilă construirea, în comun, de către România și Iugoslavia, a complexului hidroenergetic de la Porțile de Fier chiar dacă U.R.S.S. încerca să împiedice această colaborare. Pregătirea foarte bună a diplomaților români s-a putut observa și atunci când România a contribuit la adoptarea de către ONU a rezoluției nr. 2129, de la 21 decembrie 1965, inițiată de țara noastră și care se pronunța pentru realizarea colaborării și asigurarea securității în Peninsula Balcanică. Diplomații români, alături de colegii lor din celelalte țări balcanice (mai puțin Albania), s-au implicat și în pregătirea și buna desfășurare a lucrărilor reuniunii de la Atena a experților guvernamentali, desfășurată între 26 ianuarie și 5 februarie 1976. Deși nu s-a încheiat cu rezultatele dorite, totuși speranța colaborării dintre țările balcanice începea să fie mai mare decât în perioada anterioară. Diplomații români, ca și ceilalți diplomați din țările balcanice care aveau relații cu cel mai izolat stat din regiune, Albania, au informat guvernul de la Tirana despre rezultatele reuniunii de la Atena, exprimându-și interesul ca, pe viitor, și această țară să participe la activitățile de colaborare multilaterală de la sud de Dunăre²⁷.

Dacă înainte de 1980 s-a extins colaborarea dintre țările balcanice în problemele economice și tehnice, după acest an s-au făcut eforturi în vederea strângerii colaborării și în domeniul politic. Diplomația românească, în anii '80, a acționat pentru realizarea denuclearizării Balcanilor. De exemplu, în 1984, atât la București, cât și la Atena, diplomații români și greci s-au consultat în privința extinderii cooperării economice și științifice, a întăririi încrederii buneii vecinătăți și securității, folosirii pașnice a energiei nucleare în Balcani, modalității de continuare a dialogului multilateral dintre țările balcanice etc. Diplomații români s-au

26. Vezi, între altele, Gheorghe Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României (1939-1965)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983

27. Valentin Lipatti, *Război și pace în Balcani*, Editura Fundației România de Măine, București, 1994, p. 21

implicat deosebit de mult și în organizarea, la București, în zilele de 22 și 23 decembrie 1986, a Reuniunii experților țărilor balcanice pentru realizarea unei zone fără arme chimice în această peninsulă.

Sfârșitul deceniului al nouălea al secolului trecut a adus cu sine întărirea colaborării balcanice, pe fondul destinderii relațiilor pe întregul continent european. România a participat, în perioada 24-26 februarie 1988, la Belgrad, la Conferința miniștrilor de externe ai țărilor balcanice, desfășurată într-un cadru pozitiv marcat de progresele din relațiile greco-turce, de îmbunătățirea dialogului bulgaro-turc și de participarea Albaniei la acest eveniment, după o lungă perioadă de izolare impusă de către fostul dictator Enver Hoxha. Mai mult, Tirana avea să găzduiască, între 18 și 20 ianuarie 1989, reuniunea viceministrilor afacerilor externe ai țărilor balcanice, la care delegația României a fost condusă de Constantin Oancea²⁸. Pentru a evidenția faptul că diplomația românească s-a implicat foarte mult în detensionarea tensiunilor din regiune, trebuie să amintim și faptul că aceasta s-a pronunțat, de foarte multe ori în perioada 1974-1989, după declanșarea crizei cipriote, în vederea soluționării pe cale pașnică, prin tratative, a acestei probleme ce implica Grecia și Turcia²⁹.

Aspecte ale activității diplomației românești pe fondul înrăutățirii situației din Peninsula Balcanică în anii '90 ai secolului al XX-lea

Ultimul deceniu al secolului trecut a început promițător pentru colaborarea dintre statele balcanice. Organizarea conferinței miniștrilor de externe ai țărilor din Balcani, la Tirana, la 24-25 octombrie 1990, a reuniunii înalți lor funcționari din Ministerele de Externe ale țărilor balcanice, la Ankara, la 12-14 iunie 1991, a reuniunii comisiilor de politică ale parlamentelor din țările acestei peninsule, la București, la 7-8 mai 1991, a demonstrat dorința statelor din regiune pentru extinderea colaborării dintre ele pe diferite planuri. Izbucnirea crizei iugoslave, în 1991, a influențat în mod negativ relațiile dintre statele balcanice. Tensionarea situației din peninsulă a făcut să apară din nou probleme între diferite state din regiune. În acest context, diplomația românească a căutat să aducă la îndeplinire importantul obiectiv de politică externă românească de reinstaurare a păcii în regiunea Balcanilor. Țara noastră s-a implicat atât diplomatic, cât și cu trupe de menținere a păcii în Bosnia și în Albania, într-o perioadă când marile puteri occidentale au acționat puternic în încercările de soluționare a problemelor apărute în Peninsula Balcanică.

28. "Shqipëria e re", Tirana, nr. 1/1989 și "Albanie aujourd'hui", Tirana, nr.1 (104)/1989

29. Dr. Vasile Hurmuz, *România și relațiile dintre Grecia și Turcia (1974-iulie 1988)*, în "Cercetări de istorie sud-est europeană", vol. V, București, 1989, pp. 236-245

Prăbușirea regimurilor comuniste și noile condiții apărute după anul 1989 au făcut ca țara noastră să acorde o atenție din ce în ce mai mare relațiilor cu Turcia și Grecia, acestea fiind membre NATO, ultima fiind și membră a Uniunii Europene. România continuă să promoveze o politică de colaborare cu toate statele balcanice și a stabilit, în perioada 1992-1995, relații diplomatice la nivel de ambasadă și cu noile țări apărute după dezmembrarea fostei Iugoslavii.

Implicarea diplomației românești în susținerea drepturilor românilor din Peninsula Balcanică din 1919 și până astăzi

Peninsula Balcanică reprezintă un adevărat mozaic etnic. De-a lungul secolului al XX-lea, România s-a preocupat, mai mult sau mai puțin, în funcție de contextul istoric existent de soarta fraților noștri balcanici. Puternice comunități românești sau aromânești există atât în Albania și în Grecia, cât și în fosta Iugoslavie și în Bulgaria. Tocmai de aceea, un aspect important al activității diplomaților români a fost și este legat de susținerea, în diferite domenii, a acestor comunități. De multe ori în secolul al XX-lea comunitățile respective își dădeau seama de importanța implicării României în obținerea către ele a drepturilor lor firești și apelau pentru aceasta la reprezentanțele noastre diplomatice. Astfel au acționat conducătorii a cinci comunități de vlahi (români) din Pind, care, pe data de 26 iunie 1928, au prezentat consulului român de la Ianina, Constantin Movileanu, situația economică grea în care se găseau acestea și care solicitau intervenția României pentru respectarea drepturilor lor economice și culturale³⁰.

La data de 7 iulie 1934, ministrul afacerilor străine, Nicolae Titulescu, a primit o adresă din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române³¹, care știa că diplomații români cunoșteau foarte bine situația existentă în Grecia în privința drepturilor profesionale ale comunităților românești. Prin aceasta se cerea ca România să obțină, în urma încheierii viitoarelor convenții cu statul elen, drepturi pentru comunitățile române călugărești de la Sfântul Munte Athos, iar pentru comunitățile macedo-române din Grecia drepturi religioase și școli în limba maternă.

În ajutorarea românilor de la sud de Dunăre s-a implicat deosebit de mult diplomatul Vasile Stoica. În afară de faptul că a avut un rol important în înființarea Institutului acesta, ministrul Vasile Stoica i-a ajutat pe copiii românilor din Bulgaria, care nu aveau posibilități materiale suficiente pentru a-i menține în școală și le-a cumpărat rechizite, paltoane și încălțăminte³² cum s-a întâmplat în cursul anilor 1935-1936.

Anii '30 au reprezentat perioada în care, datorită implicării diplomaților noștri, mulți români de la sud de Dunăre au beneficiat de burse de studii în România, de sprijin în construirea de școli, de biserici etc. De exemplu, mulți aromâni din Grecia, Bulgaria, Iugoslavia și Albania au urmat cursurile unor facultăți din țara

30. Arhivele Naționale ale României, *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, București, 1997, doc. nr. 129

31. *Ibidem*, doc. nr. 138

32. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. I/66, ff. 6-23

noastră. Astfel, între anii 1934-1939, au urmat cursurile Facultății de Medicină Veterinară din București 31 de studenți din Balcani: 15 din Grecia, 14 din Bulgaria și câte unul din Iugoslavia și din Albania³³.

În perioada în care a activat ca ministru plenipotențiar al României la Tirana (1930-1932), Vasile Stoica i-a susținut foarte mult pe aromânii de acolo în construirea de școli și de biserici în localități precum Konce, Șipsca sau Lunca și pentru trimiterea unor tineri la studii în România³⁴. Tocmai de aceea, în anul 1932, când Vasile Stoica va fi numit ministru plenipotențiar al României la Sofia, aromânii le-a părut foarte rău că el trebuia să plece din Albania³⁵. Dar susținerea aromânilor din Albania de către statul român a continuat: în anul 1937 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Albaneze s-a adresat Patriarhului Miron Cristea în vederea ajutorării unui tânăr din această țară pentru a urma cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din București³⁶.

Dintre numeroasele acțiuni diplomatice întreprinse în conformitate cu obiectivele de politică externă ale țării noastre, de întărire a cooperării cu statele din regiune și de îmbunătățire a situației românilor din statele balcanice, trebuie să amintim faptul că, la data de 10 februarie 1939, atașatul militar al României în Bulgaria, lt.-col. Alexandru Budiș, cerea Subsecretariatului de Stat al Propagandei din Ministerul de Interne de la București să fie trimise filme românești pentru a putea fi vizionate de românii din regiunea Vidinului și din Macedonia³⁷.

În anii grei ai celui de-al doilea război mondial, diplomația românească a continuat să aibă în vedere soarta românilor din statele balcanice, în aprilie 1941, Vasile Stoica a prezentat generalului Ion Antonescu un studiu cu privire la românii macedoneni³⁸, iar consulul României la Skoplje, Emil Opișan, îi trimitea o adresă ministrului culturii, Ion Petrovici, referitoare la situația proprietăților românești din Macedonia³⁹. Situația dificilă a românilor din Grecia a fost descrisă și de consulul general al României la Salonic, Emil Popescu, într-o notă trimisă la 15 mai 1941.

După război, statul român a mai susținut și în anii 1945 și 1946 școlile românești primare și secundare din Grecia⁴⁰. Dar, în anul 1946, statul grec a închis școlile românești, cu toate că secretarul general din Ministerul Afacerilor Externe al țării noastre, Vasile Stoica, a făcut multe eforturi pentru ca Grecia să revoace măsura de închidere a acestora și de expulzare a personalului didactic și pentru restituirea inventarului confiscat. Dar instaurarea comunismului a făcut ca diplomația românească să nu se mai poată implica în susținerea comunităților românești din țările balcanice. Edificator pentru consecințele lipsei acestui aspect de politică externă românească este conținutul unui document, datat 10 aprilie 1948, expediat de ambasadorul nostru la Belgrad, care era acreditat și la Tirana, Teodor Rudenco, către ministrul de externe Ana Pauker. Documentul respectiv

33. Direcția Municipală a Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Facultatea de Medicină Veterinară, dos. nr. 1/30(1938)

34. Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Vasile Stoica, dos. nr. 11/15, ff.1-15

35. *Ibidem*, f 35

36. *Ibidem*, fond Miron Cristea, dos. nr.6, f 20

37. *Ibidem*, fond MPN-Propagandă, dos. nr. 2259 (1938-1939), f 66

38. Arhivele Naționale ale României, *Românii de la sud de Dunăre. Documente*, doc. nr. 146

39. *Ibidem*, doc. nr. 146

40. *Ibidem*, doc. nr. 54

era un raport cu privire la situația dificilă în care se găseau aromânii din Albania și în care era menționată și nemulțumirea acestora din cauza faptului că România nu-i mai susținea în obținerea drepturilor lor firești⁴¹.

Un alt diplomat român, consulul de la Ruse, Nicolae Stanciu, a trimis Ministerului de Externe de la București, la data de 24 septembrie 1954, un raport cu privire la existența unei populații românești numeroase în Republica Populară Bulgaria, care însă nu avea nici școli, nici publicații în limba maternă⁴².

Diplomatul Vasile Șandru, fost ambasador al României la Belgrad, a contribuit foarte mult la strângerea legăturilor dintre România și Iugoslavia. Excelența sa s-a preocupat și de situația minorității românești din țara vecină⁴³, arătând starea în care se găsea această comunitate în anii '70.

După anul 1989 s-au creat din nou condițiile necesare susținerii de către România a comunităților românești din Balcani. Amintim, în acest sens, acțiunile diplomatice ale fostului ambasador al României la Tirana, domnul Gheorghe Micu. Excelența sa este unul dintre fondatorii asociației aromânilor din Albania, a Asociației de Prietenie România-Albania etc. Domnul Gheorghe Micu a sprijinit comunitatea aromâni lor din Albania în ceea ce privește drepturile ei la școală și biserică în limba maternă, a ajutat la trimiterea unor tineri la studii în liceele și facultățile din România și s-a preocupat și de soarta proprietății statului român, de la Sarande, donație a regelui Zogu 1, din anul J 934, către Nicolae Iorga și unde savantul crease un institut românesc, care avea un muzeu și o bibliotecă.

Sperăm că, prin paginile de mai sus, am reușit să reliefăm cât mai fidel eforturile diplomației românești pentru realizarea unui climat de înțelegere și de colaborare în Peninsula Balcanică, obiectiv major al politicii externe a țării noastre.

RESUME

ACTIONS DIPLOMATIQUES ROUMAINS DANS LA PENINSULE BALKANIQUE (1919-2003)

Après un bref aperçu sur l'histoire des commencements des relations diplomatiques de la Roumanie avec les pays balkaniques, l'auteur nous présente certains moments de l'évolution des liaisons avec l'Albanie, la Bulgarie, la Turquie, la Grèce et la Yougoslavie. L'auteur note quelques informations en ce qui concerne le problème des frontières roumaines avec les voisins balkaniques. Ensuite, Cristian Vornicu nous présente la défense du "système Versailles" - objectif primordial de la diplomatie roumaine pendant la période d'entre les deux guerres mondiales. On met en évidence tout une série d'aspects significatifs concernant le problème des relations avec les pays balkaniques dans les années '20 et '30. En même temps, l'auteur nous présente les conséquences de la deuxième guerre mondiale concernant l'activité diplomatique de la Roumanie dans la Péninsule Balkanique et le problème des relations avec les pays balkaniques dans les années 1948-2003.

41. *Ibidem*, doc. nr. 164

42. *Ibidem*, doc. nr. 169

43. Vezi și Vasile Șandru, *Românii din Iugoslavia*, în "Dosarele istoriei", an III, nr. 6(22)/1998, pp. 30-37.